

Eduskunnan Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: HE 15/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry:n lausunto pyydettyyn asiaan

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry (myöh. JHL) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä liittyen maakuntauudistukseen ja tulla kuultavaksi sosiaali- ja terveysvaliokuntaan. JHL lausuu uudistuksesta seuraavaa keskittyen henkilöstön asemaan ja tukipalveluihin, palvelujen saatavuuteen ja laatuun ja yritysten yhteiskunnallisiin velvoitteisiin:

Yleistä

JHL katsoo, etteivät lain tavoitteet paremmasta hoitoon pääsystä, kansalaisten yhdenvertaisuudesta, sosiaali- ja terveyspalvelujen integraatiosta ja kustannusten nousun hillitsemistä pääosin toteudu esitetyssä kokonaisuudessa. Lisäksi henkilöstön asemaan liittyy useita epävarmuustekijöitä, jotka heijastuvat todennäköisesti negatiivisesti koko uudistukseen.

Maakunnan asema kilpailussa ei ole yhdenvertainen, sillä niiden mahdollisuus organisoida toimintansa osaksi valinnanvapautta ja kilpailuasetelmaa on aikataulullisesti käytännössä mahdoton. Maakunnille jää toisaalta paljon liikkumavaraa valinnanvapauden toteuttamisessa, mikä aiheuttaa pahimmillaan 18 erilaisen valinnanvapausmallin muodostumista ja eriarvoista kohtelua väestön keskuudessa. Tähän tarvitaan siirtymäaika. Siirtymäaika tulisi huomioida myös henkilöstöä koskeissa määräyksissä.

Maakunnan toimivuuden, asiakkaiden yhdenvertaisuuden ja markkinoiden edellytysten turvaamiseksi tarvitaan riittävää valvontaa ja sääntelyä. Markkinoiden ei kuitenkaan pitäisi ohjata valmistelua, vaan pitäisi edetä palvelujen laatu ja saatavuus edellä. Nyt esitetty malli tullee keskittämään palvelua muutamalle isolle toimijalle, mitä ei voida pitää toivottavana.

Henkilöstön asemaan tulee useita epävarmuustekijöitä

Organisaation toimivuuden ja palvelun laadun kannalta olennaista on hyvä henkilöstöpolitiikka ja toiminnan luotettavuus, joka vielä korostuu valinnanvapauden astuessa voimaan. Henkilöstön osaamisen kannalta on puolestaan ihan keskeistä se, miten ja mikä taho järjestää koulutuksen ja perehdytyksen tehtäviin. Henkilöstöllä on oltava myös oikeus päästä mukaan kehittämään hyviä toimintamalleja. Ne yritykset, joissa henkilöstö on mukana päätöksenteossa, menestyvät eri selvitysten mukaan parhaiten.

Vaikka kansalainen valitsee palveluntuottajan vuodeksi kerrallaan, on palveluntuottajan sitouduttava kehittämään henkilöstönsä osaamista pidemmäksi aikaa. Kestävä laatu syntyy osaavan henkilöstön työstä, eikä lyhytjännitteisyys sovi siihen.

JHL esittää, että henkilöstön kouluttamiseen, perehdytykseen ja työsuhteiden laatuun on asetettava kriteerejä ja velvoitteita kaikille sosiaali- ja terveystalvveluja tuottaville toimijoille.

Maakuntalakiin sisältyvä liikkeenluovutusperiaate on tämän hetkisen voimaannpanolain mukaan päätymässä jo vuoden 2020 lopussa, vaikka koko sote-uudistus on silloin vielä pahasti kesken. Nyt lausunnolla olevan lakiluonnoksen mukaan valinnanvapaus toteutettaisiin kahdessa osassa, joista jälkimmäinen päättyisi vuoden 2023 lopussa. Vasta silloin valinnanvapausjärjestelmä olisi käytössä koko suunnitellussa laajuudessa. Muutoksen vaikutukset henkilöstöön ulottuvat näin ollen voimaannpanolaissa sovittua liikkeenluovutussuojaa pidemmälle. Erityisesti julkisen palvelutuotannon yhtiöittämispakko tuo merkittäviä muutoksia henkilöstön työsuhteen ehtoihin ja työsuhteturvaan.

JHL esittää, että lainsäädäntöön on saatava henkilöstön aseman turvaavia pysyviä määräyksiä. Valinnanvapauden ja palvelujen tuottamisen piirissä toimivien yhtiöiden täytyisi ensisijassa rekrytoida muista maakunnan sisällä toimivista yksiköistä vapautuvia henkilöitä. Näin ylläpidettäisiin jatkuvuutta ja tuettaisiin henkilöstön muutosmyönteisyyttä, mikä edesauttaisi ratkaisevasti valtavan uudistuksen sisäänajoa ja onnistumista.

Voimaannpanolaissa sovittu liikkeenluovutus tarkoittaa sitä, että henkilöstö siirtyy kunnista ja kuntayhtymistä maakuntiin ja vuoden 2019 aikana edelleen mahdollisiin yhtiöihin vanhoina työntekijöinä. Turva ei kuitenkaan takaa maakunnan palvelujen kunnollista organisoimista, johon menee useampi vuosi.

JHL esittää, että voimaannpanolain 14 §:n 4 momenttiin sisältyvää liikkeenluovutusperiaatteen noudattamista koskevaa määräaika pidennetään tai 14 §:n 4 momentti kirjoitetaan siten, että sen mukaan liikkeenluovutusperiaatetta on noudatettava aina silloin kun maakunnan tai sen liikelaitoksen tehtäviä siirretään joko maakuntakonserniin kuuluvan yhtiön tai muun yhtiön tai yhteisön hoidettavaksi maakuntauudistusta koskevan lainsäädännön seurauksena.

Lisäksi esitämme, että joka tapauksessa voimaannpanolain 3 luvun 14 §:ään lisätään uusi 5 momentti, jossa todetaan, että maakunnan yhtiöittäessä palvelujaan maakuntalain 15 luvun 112 §:n nojalla, katsotaan yhtiöittäminen työsuopimuslain (26.1.2001/55) 1 luvun 10 §:ssä ja kunnan ja maakunnan viranhaltijasta annetun lain (.....) 5 luvun 25 §:ssä tarkoitetuksi liikkeenluovutukseksi.

Yhteiskunnalliset velvoitteet

Kaikki julkisin varoin toimivat sosiaali- ja terveystalvveluyritykset on velvoitettava toimimaan yhteiskuntavastuun periaatteiden mukaisesti ja ne on velvoitettava toimimaan ensi sijassa väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Tämä tarkoittaa sitä, palvelut luvataan turvata ja että henkilöstön asemasta ja työsuhteen ehdoista huolehditaan, tehdään

investointeja palvelujen kehittämiseksi ja käytetään osa voitoista yhteiskunnalliseen toimintaan.

Yritykset eivät kilpaile palvelun laadulla ja henkilöstöstä hyvillä ehdoilla, mikäli niillä on monopoliasemaan rinnastettavan toimijan valtuudet. Julkisen vallan mahdollisuus ohjata palvelutuotantoa ja toimia aidosti maakunnan sisällä järjestävävastuussa on turvattava. Silloin eri toimijoille syntyy hyvä pohja ja mahdollisuus toimia laadukkaiden sosiaali- ja terveyspalvelujen ja uusien toimintamallien rakentajana.

Yritysten noudattama julkisuusperiaate on kirjattava laajasti lakiin, jotta demokratia voi toteutua. JHL kannattaa sitä, että kaikki palvelujen tuottajat veloitetaan julkistamaan samat tiedot, jotka julkista sektoria nyt jo koskee. Yhtiöiden tulee siis noudattaa täysin julkisuusperiaatetta.

Asiakkaan saaman palvelun avaaminen alihankintaketjuineen on oltava edellytys sille, että voi toimia palvelun tuottajana valinnanvapauden piirissä. Konsernin kaikkia verotietoja koskevien tietojen julkistaminen on välttämätöntä. Lisäksi on julkistettava laajasti palvelun laatuun ja saatavuuteen liittyviä tietoja. Yhtiöt on saatava demokraattisen ohjauksen piiriin.

Palvelua tulisi aina tarjota vain tarpeen mukaan ja sosiaali- ja terveyspalveluille ominaista varautumista ei tulisi alistaa markkinaehtoiselle toiminnalle. Yhtiöille ei tulisi mahdollistaa sellaista tilannetta, jossa ne hyötyvät potilaiden valikoitumisesta tai väärin kohdennetuista korvausperusteista.

Tukipalvelut tulee organisoida osaksi palveluketjuja

Maakunnan tukipalveluja on suunniteltu organisoitavaksi kolmeen valtakunnalliseen palvelukeskukseen, jotka tuottavat palvelut maakunnille. Osa tukipalveluista siirtyy maakuntaan ja sen liikelaitokseen sekä liikelaitoksen alaisiin yhtiöihin. Yksityiset yritykset, jotka tuottavat sosiaali- ja terveyspalveluja valinnanvapauden piirissä, eivät olisi veloitettuja käyttämään palvelukeskusten tuottamia tukipalveluja. Vaarana on, että tukipalveluista pyritään säästämään ja niiden osuus palveluntuotantoketjusta katkaistaan.

Tukipalvelujen kilpailuttaminen kulujen osalta minimiin on epätervettä ja johtaa usein katkenneisiin palveluketjuihin sekä kohonneisiin kustannukseen myöhemmin. Valinnanvapausmallin huonoihin puoliin kuuluu pirstaleisuus ja todennäköisen epätasa-arvon kasvaminen. Tukipalvelujen integroinnilla voitaisiin välttää osa tästä.

Tukipalveluista välinehuolto, puhtaanapito ja ruokahuolto on erityisesti kytkettävä osaksi palveluketjuja, eli niiden tekijät tulee palkata esimerkiksi sairaaloihin, palvelulaitoksiin ja terveyskeskuksiin. Kuntien ja maakuntien välinen yhteistyö tukipalvelujen tuottamisessa on mahdollistettava.

Helsingissä 5.4.2017

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Päivi Niemi-Laine', followed by a long horizontal flourish.

Päivi Niemi-Laine

Håkan Ekström

puheenjohtaja

toimialajohtaja

Lisätiedot:

Erityisasiantuntija Minna Salminen, minna.salminen@jhl.fi, p. 050 445 5350